

ILJA LEONARD FEJFER

GRAND HOTEL EVROPA

Sa holandskog prevela
Mila Vojinović

 Laguna

Naslov originala

Ilja Leonard Pfeijffer

GRAND HOTEL EUROPA

Copyright © 2018 by Ilja Leonard Pfeijffer

Original title Grand Hotel Europa

First published in 2018 by De Arbeiderspers, Amsterdam

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

This publication has been made possible with financial support from the Dutch Foundation for Literature.

Ovo izdanje objavljeno je uz finansijsku pomoć Holandske fondacije za književnost.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Sadržaj

PRVO POGLAVLJE

Zadatak 11

DRUGO POGLAVLJE

Trg obećanja 20

TREĆE POGLAVLJE

Buđenje vodene nimfe 27

ČETVRTO POGLAVLJE

Kći sećanja 38

PETO POGLAVLJE

Labud na disko podešavanjima 69

ŠESTO POGLAVLJE

Grad koji tone 78

SEDMO POGLAVLJE

Talenat za dekadenciju 113

OSMO POGLAVLJE

Malteška misterija 128

DEVETO POGLAVLJE

Novi gosti 165

DESETO POGLAVLJE

Muzafargarski pančajat 178

JEDANAESTO POGLAVLJE

Ribe mesožderke 207

DVANAESTO POGLAVLJE

Grad hiljadu spomenika 225

TRINAESTO POGLAVLJE

Porno-cipele s mačjim krznom 259

ČETRANAESTO POGLAVLJE

Oslobođenje raja nutele 279

PETNAESTO POGLAVLJE

Intertekstualnost 302

ŠESNAESTO POGLAVLJE

Ubistvo izumrlog sela 322

SEDAMNAESTO POGLAVLJE

Polomljena lala 370

OSAMNAESTO POGLAVLJE

Protivpožarna vežba 392

DEVETNAESTO POGLAVLJE

Odrubljivanje glave Svetog Sevastijana 402

DVADESETO POGLAVLJE

Bašta sveta 422

DVADESET PRVO POGLAVLJE

Abdiciranje na pumpi 436

DVADESET DRUGO POGLAVLJE

U oskudnom šipražju 448

DVADESET TREĆE POGLAVLJE

Blago iz olupine Neverovatnog 456

DVADESET ČETVRTO POGLAVLJE

Koncert 477

DVADESET PETO POGLAVLJE

Pesak u zvezdama 494

DVADESET ŠESTO POGLAVLJE

Sahrana Evrope 516

PRVO POGLAVLJE

Zadatak

1

Prva osoba s kojom sam nakon dugo vremena progovorio, ako izuzmemo nekoliko odmerenih reči koje sam razmenio sa zlovoljnim taksistom na početku i kraju vožnje, bio je mršav, tamnopusli momak u starinskoj crvenoj uniformi pikola. Izdaleka sam ga već video kako sedi na podestu mermernog stepeništa ispred ulaza, među korintskim stubovima, pod zlatnim slovima kojima je bilo ispisano ime Grand hotel *Evropa*, dok se taksi škripeći preko šljunkovite staze kroz platane približavao kraju dugačkog prilaznog puta. Seo je da popuši cigaretu. Uspravio se s namerom da mi pomogne s prtljagom. Kako mi je bilo žao što je moj dolazak poremetio njegovu puš-pauzu, a i zato što je to bilo istina, rekao sam mu, dok se taksi udaljavao preko šljunkovite staze, da prtljag može da pričeka, da sam prevalio dugačak put i da bi i meni dobro došla cigareta. Ponudio sam mu jednu iz svoje svetloplave paklice goloaz brina bez filtera i pripalio mu svojim mesinganim zipo upaljačem. Na kepiju mu je zlatnim koncem bilo izvezeno ime Grand hotel *Evropa*.

Seli smo. Nekoliko minuta smo ćutke sedeli jedan pored drugog i pušili na stepenicama što vode ka raskošnom ulazu nekada

veličanstvenog hotela, u kom sam nameravao da se privremeno nastanim, kada mi se obratio.

„Oprostite mi što ne mogu da obuzdam svoju radoznalost“, rekao je, „ali smem li da vas pitam odakle dolazite?“

Izduvao sam dim u pravcu oblaka prašine koji je taksi ostavio za sobom kao uspomenu, u daljini na kraju prilaznog puta gde je počinjala šuma.

„Postoji više mogućih odgovora na to pitanje“, rekao sam.

„Voleo bih sve da ih čujem“, rekao je. „Ali ako bi vam to oduzelo previše vremena, možda možete da mi date najlepši.“

„Najbitniji razlog što sam ovamo došao“, rekao sam, „jeste nada da ću pronaći vremena za odgovore.“

„Želim da vam se izvinim što sam vas omeo u tom teškom zadatku. Nikako da naučim da moja radoznalost ume da smeta gostima, kao što gospodin Montebelo uvek kaže.“

„Ko je gospodin Montebelo?“, upitao sam.

„Moj šef.“

„Konsijerž?“

„Tu reč prezire, mada mu godi njena etimologija. Naučio me je da je nastala od *comte des cierges*, grof od svećâ. Gotovo sve što znam naučio sam od gospodina Montebela. On mi je kao otac.“

„Kako onda želi da ga zovu?“

„On je *maître d'hôtel*, ali više voli titulu majordoma, zato što sadrži latinsku reč za 'dom' i zbog toga što smatra da je naš zadatak prvenstveno da se pobrinemo da naši gosti zaborave koje mesto su zvali domom pre nego što su ovamo došli.“

„Venecija“, rekao sam.

Dok sam izgovarao ime tog grada, pepeo s cigarete pao mi je na pantalone. On je to video i pre nego što sam mogao da se usprotivim, skinuo je jednu belu rukavicu i s punom pažnjom se posvetio zadatku da mi njome očisti nogavicu. Ruke su mu bile mršave i tamne.

„Hvala ti“, rekao sam.

„Šta je to Venecija?“, upitao je.

„Mesto koje sam zvao domom pre nego što sam došao ovamo i najlepši odgovor na tvoje prethodno pitanje.“

„Kakva je Venecija?“

„Nikad nisi bio u Veneciji?“, upitao sam.

„Nikad nigde nisam bio“, rekao je. „Samo ovde. Zato sam, na nezadovoljstvo gospodina Montebela, stekao naviku da gostima dosađujem svojom radoznalošću. Pokušavam da vidim svet kroz njihove priče.“

„Koje mesto si ti zvao domom pre nego što si došao ovamo?“

„Pustinju“, rekao je. „Ali gospodin Montebelo se pobrinuo da je zaboravim. Na tome sam mu zahvalan.“

Lutao sam pogledom preko imanja koje je okruživalo hotel. Kolonada je bila obrasla bršljanom. Jedna od velikih zemljanih vaza iz kojih je lelujava izvirala bugenvilija bila je naprsla. Među šljunkom je rastao korov. Mirno, ali to nije prava reč. Pomirljivo. Čovek bi zaista mogao i da prihvati da vreme protiče i sve nestaje.

„Venecija je prošlost“, rekao sam. „I nadam se da će gospodin Montebelo i meni pomoći da je zaboravim.“

Ugasio sam cigaretu u saksiji koju smo koristili kao pepeljaru. On je učinio isto i skočio kako bi se pobrinuo za moj prtljag.

„Hvala na društvu“, rekao sam. „Smem li da pitam kako se zoveš?“

„Abdul.“

„Drago mi je što smo se upoznali, Abdule.“ Rekao sam mu svoje ime. „Hajdemo unutra. Pa da počnemo.“

2

Čak i da nisam bio pripremljen na postojanje majordoma, nikako ne bi mogao da mi promakne. Kako sam kročio preko praga njegovog utvrđenja i svetišta, tako mi je zaplesao u susret. Poželeo mi je dobrodošlicu s toliko poštovanja, naklona i arabeski da je bilo očigledno da imam posla s profesionalcem.

Unapred mi je naučio ime i diskretno stavio do znanja da je upućen u činjenicu da kažem za sebe da sam pisac. Dok se brižno raspitivao da li mi je dugačak put bio previše naporan, odnekud je

neprimetno izvukao četku za odeću kojom mi je uredio ramena na sakou, pri čemu nije propustio priliku da pohvali kroj mog odela. Kao da se osećao odgovornim za čitavo postanje, izvinjavao se zbog podozrivosti modernog sveta, koja ga je obavezivala da se postara za određene formalnosti, ali uveravao me je da za to možemo naći pogodan trenutak i kasnije, kada se budem odmorio od preseljenja.

Kada sam mu rekao da, nažalost, još ne znam koliko dugo nameravam da ostanem i da se nadam da to neće predstavljati problem, elegantno je odmahnuo rukom rasteravši moje brige i zakleo mi se da je čast za hotel i njegovo lično zadovoljstvo to što mene mogu smatrati gostom i da samo može poželeti da ta radost dugo potraje. Zatim se nagnuo k meni i šapnuo mi da zasigurno ne namerava da mu pređe u naviku da se bavi stvarima koje ga se ne tiču, ali da nije mogao da ne primeti da mi levo dugme na manžetni nije dobro zakačeno i da sebi nikada ne bi oprostio ako bih ga izgubio zbog njegove diskretnosti.

Upitao je da li može da me sprovede do apartmana koji je dao da se uredi specijalno za mene. Bio je siguran da će mi se dopasti, ali ukoliko hotel po mom mišljenju na bilo koji način ne ispuni očekivanja, on će se lično postarati da sve moje dodatne želje istog časa budu uslišene. Bio je toliko slobodan da naloži da mi se u sobi posluži osveženje. Ako bih hteo da pođem s njim?

Sledio sam gospodina Montebela, majordoma Grand hotela *Evropa*, od predvorja, u kom su bile smeštene recepcija i portir-nica, kroz visoka vrata od hrastovine ka velikom centralnom holu sa mermernim stubovima odakle su monumentalne stepenice vodile na sprat. Kretao se preko tepiha visokog flara kao klizač na ledu, u stanju da se bez po muke sasvim okrene ka meni kako bi mi dao neko pojašnjenje ili saopštio zanimljivost i nastavio da se kreće unazad ne remeteći hod. Bilo bi mi teško da idem u korak s njim da on sâm nije ponekad napravio piruetu kako bi mi pružio priliku da nadoknadim zaostatak. Abdul je išao za nama s mojim prtljagom.

„Ovde levo se nalazi biblioteka“, rekao je moj vodič, „a iza nje su zelena sala i kineska soba. U drugom krilu smešteni su salon,

sala za doručak i naš skromni restoran, u kom sam vam rezervisao stalni sto do prozora sa pogledom na pergolu i ružičnjak, ili barem na ono što je od njega ostalo, iza kojeg možete da vidite jezerce kako se presijava. Fontana je, nažalost, već nekoliko godina van funkcije, ali uveravam vas da će se naša kuvarica svojski potruditi da vam nadomesti taj nedostatak.“

Središnji hol bio je opremljen senzacionalnim starinskim lusterom, koji je beživotno visio.

„Jedan od naših najvrednijih komada“, reče majordom, kojem ništa nije moglo da promakne, pa ni to da sam zapazio luster. „Samo je jako nezahvalan za održavanje. Jeste li videli portret iznad kamina? Nema sumnje da ste prepoznali markantne i plemenite crte Nikola Paganinija. Prvi ću se složiti s vama kada kažete da i nije neko remek-delo što se slikarskih kvaliteta tiče. Naslikao ga je jedan uredan, manje nadaren majstor, koji čak ni u svoje vreme nije bio poznat kao neko ko je ispred svog vremena. Ipak smo posebno vezani za njega zato što je naslikan uživo, ovde na licu mesta, kada je virtuoz na violini boravio u ovom hotelu na vrhuncu slave na svom proputovanju ka priznanju i uspehu na velikim evropskim kraljevskim dvorovima. Predanje kaže da je na lično insistiranje u ovoj sali održao besplatan koncert kao izraz zahvalnosti za izuzetan *steak aux girolles** koji mu je ovde poslužen. Jelo je od tada prekršteno u *Paganinijev biftek* i dan-danas se ističe na našem jelovniku. Teško bi bilo dati vam bolju preporuku za večeras.“

Levo od kamina visio je akvarel skromnog formata i skromnih umetničkih vrednosti, na kom je bio prikazan Trg Svetog Marka u Veneciji. Malo sam se zagrcnuo kad sam ga video. Bio sam siguran da je majordom primetio, ali nije ništa rekao, iako bi to bila izuzetna prilika da se citira Vergilije. Balustrade mermernih stepenica bile su ukrašene skulpturama mitoloških bića, levo himera, desno sfiga.

„Naši gosti mogu mirno da spavaju znajući da su njihove oda je dobro čuvane“, rekao je Montebelo. „Kako bi sebi obezbedio

* Fr.: Biftek s lisičarkama. (Prim. prev.)

pristup višim spratovima, čovek mora da prođe između hibridnog oličenja straha i mace koja izdajnički prede i postavlja zagonetke, prvo se odnosi na muškarčevu nedovoljno realističnu sliku o sebi, a drugo na žensku prirodu, ako mi dozvolite da vas zabavim svojim diletantizmom iz oblasti simbolike. Jedan naš cenjeni gost mi je jednom prilikom rekao kako smatra da čudovišta nisu tu kako bi oterala strance, već kako bi goste sprečila da dođu do izlaza. Rekao je to pre mnogo godina, a još je ovde. Zove se Patelski. Upoznaćete ga. Pretpostavljam da ćete ceniti njegovo društvo. U pitanju je eminentni intelektualac.“

Na hodniku iznad stepenica stajala je velika vaza sa plastičnim cvećem.

„Znam“, rekao je majordom. „Uzalud sam se nadao da će vam promaći. Najljubaznije vas molim da budete toliko velikodušni i prihvatite moja ponizna izvinjenja. Ova dekoracija koja se ne uklapa žalosna je posledica entuzijazma novog vlasnika.“

„Zar hotel ima novog vlasnika?“, pitao sam.

„Grand hotel *Evropa* je nedavno prešao u kineske ruke“, rekao je. „Novi vlasnik se zove gospodin Vang. Radi se o nedavnoj promeni okolnosti koju u ovom trenutku ne možemo da procenimo. Gospodin Vang je izričito naglasio da namerava da obnovi stari sjaj hotela, pri čemu će finansijska moć kojom, kao što se da primetiti, raspolaže sasvim sigurno dobro doći. Biće da ste primetili da hotel tu i tamo pokazuje znake lošeg održavanja. Nemamo više ni gostiju kao ranije. I time gospodin Vang želi da se pozabavi. Teži maksimalnoj popunjenosti. Bio bih sklon da sve to pozitivno ocenim. Međutim, nasuprot tome stoji ova vaza sa plastičnim cvećem, koja daje razloga za brigu povodom afiniteta koje novi vlasnik ima prema našim tradicijama. Ali ne želim da vas zamaram svojim brigama. Stigli smo. Ovo je soba broj sedamnaest, apartman koji sam dao da se uredi za vas. Samo treba da znate da dvokrilna vrata od terase ne mogu dobro da se zatvore. Za slučaj da bude jačeg vetra, predložio bih vam da naslonite stolicu na vrata. Ostaviću vas sada kako bih vam dao priliku da se povratite od puta i umijete. Ukoliko vam nešto zatreba, dovoljno

je da povučete kanap pored vrata. Želim vam ugodan boravak u Grand hotelu *Evropa*.“

3

Savršeno. Soba je bila savršena, ne zato što je to bila savršena hotelska soba, već upravo zato što nije. Ovde nije bio angažovan dizajner enterijera sa svojim efikasnim, anonimnim rešenjem, već je obilje istorije ostavilo obilje veličanstvenih tragova, koji očajnički uzdišu. Dekoracije i komadi nameštaja iz međusobno udaljenih epoha zaprepašćeno su gledali jedni u druge.

U salonu se nalazila tamnocrvena kožna česterfild fotelja, rame uz rame sa stolicom u stilu Luja XV presvučenom tamnoružičastim plišom sa ružama i stoličicom za noge slične boje pored predivnog salonskog stola iz osamnaestog veka sa elegantnom rezbarijom. Na visokom stolu u čošku stajao je veliki bakelitni radio sa posrebnim okruglim biračem frekvencija na kojem su bile ugravirane predratne stanice. Uz pravi transformator bi verovatno mogao još i da proradi. Ali iz njega se ne bi začula ista muzika kao ranije. Spavaćom sobom je preovladavao čudovišni krevet, koji je nemoguće datirati, s četiri pozlaćena stuba u egipatskom stilu, na kojima se nalazio baldahin od tamnocrvenog pliša sa zvezdama izvezenim zlatnim koncem. Ko bi mogao da pretpostavi koliko se uzdaha i prošaputanih tajni zadržalo ispod te zvezdane prašine? U kupatilu, s velikim ogledalom u pozlaćenom ramu, ugrađena je, očigledno nerado, moderna tuš-kabina pored starinske emajlirane kade, koja je stajala na četiri bronzane nožice oblika lavljih šapa.

U apartmanu je bilo predmeta koji su delovali kao da ih je voda izbacila – poput starih knjiga, bakarnog zvonceta, velike pepeljare u obliku polovine globusa koji Atlas podupire ramenima, mišje lobanje, raznih pisaljki, monokla u futroli, preparirane sove, sekača za cigare, kompasa, drombulja, vajang lutke, mesingane vaze sa paunovim perjem, sifon boce i drvenog monaha koji je izgleda služio kao krckalica za orahe – i nije bilo sasvim jasno da

li je bilo predviđeno da čine deo nekog dekorativnog koncepta ili više različitih ideja o uređenju koje su tokom istorije polovično primenjivane a da se niko nije potrudio da ukloni rezultate ranijih takvih pokušaja, ili su pak u pitanju bile stvari koje su zaboravili prethodni putnici, nakon čega su sobarice sve do današnjih dana odbijale da izbrišu te tragove, iz filozofskog ubeđenja da istorija oblikuje sadašnjost kroz rasejano taloženje slučajnih sedimenata koji se ne mogu ukloniti.

Dok sam s odobravanjem prelazio prstom preko pozlaćenih lajsni na zidu, dodirivao tkaninu teških oker draperija i izvlačio stolicu kako bih otvorio dvokrilna vrata od terase, s koje se pružao pogled na ružičnjak, ili ono što je od njega ostalo, i jezerce s pokvarenom fontanom, pomislio sam kako bi trebalo da imam dovoljno vremena da do detalja opišem ovu sobu. Jer bilo je dobro ovde, da ne kažem savršeno, i nisam video nijedan razlog zašto ne bih mogao da ostanem sve dok ne budem znao kuda dalje.

Već sam na samom ulasku opazio elegantan, prostrani писаći sto od ebanovine, sa stilskim intarzijama od svetlijeg drveta, postavljen ispred prozora pored vrata od terase i uparen s jednom svedenom, ali izdržljivom i udobnom drvenom radnom stolicom iz tridesetih godina. Još pre nego što sam počeo da kačim odelu i košulje u ormar spavaće sobe, izveo sam ritual kojim sam radni sto obeležio kao svoju teritoriju. S leve strane sam naslagao prazne beležnice i pored njih nalivpero koje sam poneo sa sobom. Bočicu svog omiljenog crnog mastila postavio sam nadohvat ruke. Izvukao sam mekbuk iz futrole i stavio ga na desnu stranu stola. Uključio sam ruter u struju.

Jer nisam došao u Grand hotel *Evropa* da bih melanholično gledao kako vreme curi usred luksuza koji se ljušti i slave koja puca u pasivnom iščekivanju nekakvog otkrovenja koje bi u određenom trenutku moglo da mi se ukaže kao latica koja opada iz osušenog buketa. To otkrovenje sam želeo da izmamim i stoga sam morao da se latim posla. Morao sam da uspostavim red u sećanjima koja su me gonila kao roj besnih pčela i onemogućavala da jasno mislim. Ako sam zaista želeo da zaboravim Veneciju i sve što se

tamo dogodilo, morao sam prvo svega da se setim što je tačnije moguće. Onaj ko se ne seti svega što želi da zaboravi rizikuje da određene stvari zaboravi da zaboravi. Morao sam sve da zapišem, iako mi je bilo jasno da će potreba za pripovedanjem, kao što je Eneja rekao Didoni, podgrejati tugu. Ali morao sam sve da stavim na papir kako bih sveo račun. Ne postoji odredište bez jasnog polazišta kao ni budućnost bez čitljive verzije prošlosti. Bolje razmišljam sa olovkom u ruci. Mastilo razjašnjava. Samo tako što bih zapisao šta se dogodilo, mogao sam da preuzmem kontrolu nad svojim mislima. To je bio zadatak koji sam zadao sam sebi. Zato sam bio ovde.

Nije imalo smisla odlagati. Ako je gotovo onda kada je gotovo, bolje je da se što pre započne. Narednog jutra ću početi.

Otišao sam do spavaće sobe i bacio se unazad na dekadentni krevet. Dugo je poskakivao sa mnom, kao što to samo hotelski kreveti umeju. Odakle bi trebalo da počnem sledećeg jutra? Logično je bilo početi od početka. Zagledao sam se u zvezde na tamnocrvenom nebu iznad glave. Početak može da sačeka, pomislio sam. Umesto toga, trebalo je da počnem od trenutka nakon kojeg su moja očekivanja bila najnapetija. Kao što je ispunjenje zadatka započelo dolaskom u Grand hotel *Evropa*, tako bi i rekonstrukciju trebalo da započnem dolaskom u Veneciju. Pred sobom sam video grad koji tone, osetio sam kako se prošlost njiše i pao u dubok san.

DRUGO POGLAVLJE

Trg obećanja

1

Svaki dolazak u Veneciju kao da je prvi. Iako sam često dolazio i nehaljno se razmetao zvučnim imenima Ticijana i Tintoreta na raznim soareima, iako sam rutinski nastavio da čitam novine kada je tamnocrveni brzi voz koji me je vozio u stari grad preko veze s kopnom iz Mestra naglo zakočio, i mada sam bio name-ravao da svom ulasku u grad pristupim praktično i da eventu-alno uzbuđenje ostavim za kasnije, kada se smestim, ostao sam bez daha kada sam izašao sa železničke stanice, a krhki pastelni kliše grada na zelenoj vodi preda mnom se razotkrio bezbrižan i naizgled nevin.

Venecija mi se osmehivala kao draga koja me je čekala. Svi ti vekovi tokom kojih je strpljivo gledala kroz prozor učinili su je smirenom i lepom. Nakit joj je zveckao dok je širila svoje nežne, tople ruke u dugoočekivani zagrljaj koji je bio sudbina i odredište i načas se zakikotala zato što je najzad sve postalo logično. Znala je o čemu govori kada je šaputala o večnosti. Imala je dovoljno haljina za sve zabave koje predstoje.

Ne postoji bolji grad od Venecije u koji možeš da pristigneš dok te dragana čeka. Klio je doputovala pre mene. Podelili smo

zaduženja. Dok je moj zadatak bio da naše stare kuće predam očišćene i da obavim poslednje formalnosti sa odgovarajućim gazdama, ona je već otišla u Veneciju kako bi spremila našu novu kuću i dočekala radnike. Imali smo malo stvari. Većinom su to bile njene knjige. Već sam se jednom našalio kako se bavi teškom strukom. Studije istorije umetnosti imaju težinu. I tu sam šalu već jednom napravio. Ali preko telefona je rekla da je selidba dobro prošla. Već je počela da raspakuje kutije. Mene je čekala. Mene je volela.

Negde iza ovih zavodljivih fasada u mauzoleju od grada koji uzdiše, morala se nalaziti ulica pod imenom Kale Nuova Sant'Anjeze. Trebalo je samo da nađem ulicu kako bih našao nju, u majici za selidbu i u trenerci, s dugom tamnom kosom umotanom u praktičnu punđu i možda s kapljicom kreča na nosu, kao u televizijskim reklamama za srećne mlade parove, među kutijama, u kući koja bi trebalo zauvek da ostane sunčana i u kojoj bi trebalo da počne život. A večeras bi obukla svoju balsku haljinu kako bi podruku sa mnom zašuškala u susret avanturama na trgovima, u uličicama i duž crnih kanala, kako bi impresivnoj istoriji, koja je ovom gradu došla do grla kao nadolazeća poplava, dodala jednu zanosnu, eklatantnu priču.

2

Nisam imao prtljag. Već sam sve svoje stvari poslao preko preduzeća za selidbe. Ići ću peške. Radovao sam se tome. Imao sam čitavo putovanje vozom na raspolaganju da, uz pomoć mobilnog telefona, napamet naučim putanju od železničke stanice do Kalea Nuova Sant'Anjeze. Bilo je bezbroj prilika da se zaluta. U nekim drugim okolnostima bih se tome radovao, ali sada sam davao prednost usredsređenosti. Želeo sam da vidim Klio.

Popeo sam se visokim stepenicama mosta Skalci, kao da se penjem na glavni oltar. Prelazak Velikog kanala je svečana misa koja je, pre postavljanja novog mosta, mogla da se služi samo na tri

mesta. Spustio sam šake na mermernu ogradu i pogledao naniže u komešanje na zelenoplavoj vodi, koja je pre bila žila kucavica nego prepreka. Kao aljkavo slovo S u ogledalu, kanal je izgledao kao da ga je kredom preko mape grada ucrtao neki pijani arhitekta, koji se sadistički smejao kada je video kako je njegova intervencija grad učinila neprohodnim za plemiće što se šepure u svojim satenskim cipelicama i koji je tek sledećeg dana, kada se otreznio, shvatio da je, sasvim suprotno svojoj nameri, stvorio veličanstveni vodeni put, koji je sve delove grada lepo i lagano povezivao.

Da, gondole, i ja sam odmah ugledao gondole, iako još nisam bio spreman na to. Bile su veće, crnje i stvarnije nego na slikama. Bilo je sve u svemu smešno da u dvadeset prvom veku tako nešto još postoji, kao praistorijske vodene ptice koje su na neki čudesan način vraćene u život zbog turista. Ali u Veneciji se ne može govoriti o anahronizmima. Savremenost je anahronizam u ovom gradu koji ni na koji način nije spreman za produktivnost, žurbu ili korist. Ovde je vreme i dalje lebdelo u melanholiji i nostalgiji za snom o senci zvonke prošlosti.

Iskušenje je bilo veliko da krenem pravo kroz Kale Lunga, zato što je ta ulica vodila u smeru u kom se nalazila Klio, ali smer ne znači mnogo u gradu koji nikuda ne ide. Na karti sam video da bih tako nabasao u dvorišta i skrivene vrtove, kao bik u crveni plašt. Morao sam da odbacim pretpostavku da Venecija ima planski postavljene ulice. Nije kao da je ikad smisleno građeno na omeđenim parcelama duž promišljenog kaldrmisanog puta. Plemići iz prethodnih vekova izgradili su na svakom pedlju ostrva svoje raskošne palate, a procepi koji su slučajno nastali između tih svet-skih čuda morali su jednostavno da posluže kao ulice. Ko želi da se preseli u Veneciju mora neprestano da hoda oko egzibicionističkih dokaza ljubavi prema gradu koje su ostavili njegovi prethodnici.

Morao sam na jedan, po sopstvenom osećaju, nelogičan način da se vraćam nazad drugom stranom Velikog kanala kako bih skrenuo levo u Fondamentu dei Tolentini, duž kanala Rio de la Kačola e de Ka'Rici. Nosila me je melodija tih imena. Prolazio sam pored pročelja prekrivenih mermernom čipkom. U vodi su

se ogledali drveni stubići. Iako je sve što sam video već vekovima ovde stajalo, ostavljalo je na mene utisak lomljivosti, kao priviđenje izgrađeno na moru, koje bi se pri najsitnijem mreškanju vode raspalo na nepovezana sećanja na milionima slika.

Na zidu kod stepeničica kućice za lutke, ispred mosta koji je vodio ka uzanom keju duž kanala Rio de la Kačola e de Ka'Rici, visila je velika žuta tabla koja je pokazivala da se kako Trg Svetog Marka tako i most Rijalto mogu naći u smeru kojim sam krenuo, a ujedno i u smeru iz kog sam došao. Našao sam se na magičnoj tački u kojoj su polazište i odredište postali zamenljivi pojmovi. To me je činilo posebno radosnim.

Svetlo je obično kao vazduh, u smislu da čovek dolazi u iskušenje da razmisli o njegovom značaju prevashodno onda kada ga nema. Međutim, činilo se da je svetlo ovde ljudskih ruku delo, u smislu ovenčavanja arhitekture, kao sloj pozlate na skulpturi ili kao sloj brižljivo nanetog laka preko predstave naslikane o sebi. Međutim, ovakva poređenja su isuviše statična, jer se svetlo povrh toga neprestano kretalo, kao da uhodi senke.

S druge strane kanala dremale su ograđene bašte Papadopolija, u kojima su se uz vatru baklji maskirani gosti tajnih zabava pojavljivali kao utvare obavijene crnim plaštom noći. Porodica Papadopoli imala je najznačajniju i najizuzetniju kolekciju umetnina u gradu. Na njihovim soareima lepota je plesala valcer sa zavišću. Sve što je nekada bilo i dalje je bilo prisutno, i dalje neotkriveno.

Kod Kampa dei Tolentini, trga s mermernim stubovima neoklasicističkog pročelja Crkve Svetog Nikole, gde su u baštama kafića stajali stolovi i stolice na rasklapanje, trebalo je da nastavim pravo. Ponovo je trebalo da skrenem levo pred mostom iz Kalea Čererija Dorsoduro u Fondamentu Minoto duž kanala Rio del Magacen. Na prevoju se otkrivala prefinjena panorama. Na kraju keja duž kanala, koji je bio išrafiran jednostavnim stubićima od svetlog drveta, nacrtao se tanak luk mosta Gafaro ispred prljavoružičastog pročelja jedne niske palate koja je imala sedam visokih špicastih prozora uokvirenih belim mermerom i bila ovenčana zvonikom crkve koja se nalazila pozadi.

Kad bih nastavio pravo, ulica bi se promenila u Salicadu San Pantalón. Tik pred kraj te ulice trebalo je da presečem desno u Kampijelo Moska kako bih preko dva mosta, odmah jedan za drugim, dospeo u Kale de la Kijeza. Tako sam izašao na jedan iznenađujuće prostran trg, koji se zvao Kampo Santa Margerita. Prešao sam preko trga, i preko kanala Rio krenuo ka mostu Punji. S mosta sam imao pogled kao s razglednice – arhitektura, voda, gondole i zvonici. Morao sam s druge strane levo preko trga kod Crkve Svetog Varnave i Kalea Loto da pređem kanal Rio del Malpaga ka Fondamenti Toleta. Zatim je trebalo da pređem još samo jedan kanal, Rio de San Trovazo, kako bih izašao kod Galerije. I tu malo iza, sa druge strane zgrade, nalazili su se Kale Nuova Sant'Anjeze, moja nova kuća i Klio.

3

Neće mi preći u naviku da beležim ono što se podrazumeva, ali jedna očiglednost mi uvek iznova donosi toliko zadovoljstva da ne želim da je ostavim nepomenutu. Naravno da sam potcenio Klio. Umesto da otvori vrata u majici za selidbu i trenerci, pojavila se, kao da je znala da će to biti njeno prvo pojavljivanje u mojoj knjizi, kao žena koja zna kako da ostavi utisak, u spektakularnoj kratkoj crnoj haljinici, kreaciji Elze Skjapareli, obrubljenoj cvetnim motivom od belih perlica i sa dekadentnom ogrlicom od bele rafije, uz to je nosila crne otvorene *Fendi*jeve cipele s visokim potpeticama i dugačke viseće srebrne *Gučijeve* minđuše. Nije bila našminkana, ili jeste, ali sasvim neprimetno, kao i obično, osim što je specijalno za ovu priliku namazala ferari-crveni ruž.

„Ova haljinica se pojavila niotkuda u jednoj kutiji“, rekla je. „Bila sam zaboravila da je imam. Kako ti se čini? U međuvremenu je toliko izašla iz mode da mislim da je opet u modi. Melanholija je danas izuzetno fensi. Prošlost je opet postala moderna. Dobro došao u Veneciju, Ilja. Nedostajao si mi.“

Pala mi je u zagrljaj kao da je znala da je snimaju, stavši na prste jedne noge, drugu je fotogenično zabacila unazad i poljubila me u usta.

„Lepo ti stoji“, rekla je.

„Šta?“

„Ruž. Dođi. Idemo da proslavimo tvoj dolazak. Posle ću da ti pokažem kuću. Idemo prvo nešto da popijemo.“

„Kuda bi želela?“

„Na Trg Svetog Marka, naravno.“

Seli smo u baštu kafea *Lavena*. Mogli smo da odaberemo i kafe *Florijan* ili *Kvadri* da nas oderu u ime nostalgije. Mogli smo biti sigurni da bi i tamo turistička eksploatacija zvučnog imena i elegantna prošlost bile izvedene s ukusom i stilom. Zbog toga smo došli, i zbog romantične iluzije da Veneciju, naše novo mesto boravka, vidimo očima proslavljenih turista koji su nam prethodili, kao što su Stendal, lord Bajron, Aleksandar Dima, Ričard Vagner, Marsel Prust, Gustav Maler, Tomas Man, Ernest Hemingvej, Rajner Marija Rilke, i koji su sasvim sigurno sedeli na istim stolicama kako bi isti pogled učinili slavnim. Odlučno smo naručili dva špricera, znajući da svaki košta po osamnaest evra i da ćemo nakon toga sigurno poručiti još dva.

„Kako ti se čini naš novi grad?“, upitala je Klio. „Ako je 'novi' prava reč.“

Posmatrao sam. Stroga arkadna pročelja su uzvišenim autoritetom usmeravala pogled u pravcu Crkve Svetog Marka, koja je sa svojim kupolama i zaobljenim oblicima činila penušav i skoro vanzemaljski kontrast sa svetovnim odrazom moći trga. Nesrazmerno veliki zvonik od crvene opeke s belom mermernom terasom i zelenim špicastim krovom svojom asimetričnom pozicijom uneo je u racionalan prostor za paradiranje besmisleni protivtežu, koja je ispala efektna i elegantna upravo zato što je bez dopuštenja bila riskantna i preterana. Iza njega se otkrivao drugi deo trga, kao skriveno iznenađenje, s nestvarnom Duždedom palatom na rubu, koja je izgledala kao da lebdi sa prva dva, naizgled krhka otvorena

sprata pod čvrstom srednjovekovnom nadgradnjom, i dva stuba iza kojih je pločnik bez ikakvog zidića, ograde, saobraćajnog znaka ili upozorenja prelazio u vodu Velikog kanala, lagunu i otvoreno more. Konobar je balansirao srebrnim poslužavnikom na vrhovima prstiju svoje šake u rukavici. Golubovi su sklapali prijateljstva s turistima.

„Ovaj grad je savršen dekor za tebe“, rekao sam.

„Hoćeš da kažeš da starim?“

„Hoću da kažem da još bolje izgledaš u zlatnom ramu.“

„Zar ne misliš da Venecija u sebi nosi i neku tugu? Ako ova-ko pogledaš preko Trga Svetog Marka, objektivno bi morao da ustanoviš da je gužva. A ipak trg odaje neki isprazan i pust utisak, kao da je mislima negde drugde. Nekadašnji protagonisti su otišli, istorija se piše na nekom drugom mestu, svetska pozornica se premestila, a ovaj trg je ostao ovde ne znajući tačno čemu još služi. Izgleda kao da nešto čeka, zar ne?“

„Čekao je nas“, rekao sam. „Priča sada može da počne.“

„Hoće li se priča dobro završiti?“

„Lepe priče se nikada ne završe dobro“, rekao sam. „Tako da smo uvek na dobitku. Ili pričamo lepu priču, ili živimo dugo i srećno.“

„U prvom slučaju želim da je ti napišeš, i niko drugi.“

„Obećavam ti da ću pisati o tebi tek ako zbog tebe budem očajnički tugovao.“ Tako sam rekao i toga sam se držao.

TREĆE POGLAVLJE

Buđenje vodene nimfe

1

Anonimnost i prolaznost koje su inače uobičajene za boravak u hotelu – koje donose osećaj tuge i uzbuđenja zbog toga što si privremeno zalutao u ničiju zemlju između polaska od kuće i povratka kući, gde bi se, baš zato što se ništa ne događa, svašta moglo dogoditi, i koje bi čoveka, samog u nepoznatoj postelji posle jedne prekomerne čaše viskija, nagnutog na barskoj stolici za šankom u lobiju, uz poslednju lošu šalu upućenu barmenu što stoički polira čaše, mogle nagnati da pomisli da niko ne bi saznao ako bi pozvao noćnog portira i pitao ga da li možda zna neku koja nudi svoje usluge, pri čemu je taj prekomerni viski jedino što ga sprečava da to zaista i uradi – ovde u Grand hotelu *Evropa* bleđa su sećanja na modernost koja se odvija daleko odavde, u nekom drugom svetu.

Ovde se nada ne polaže u skorojevičku površnost, već u proverenu tromost, koja me inspiriše da pišem duge rečenice. Čak je i internet užasno spor, ali zanemarimo sad to. Svoje prve večeri ovde sam, umesto anonimnosti, zatekao svoje tačno napisano ime ugravirano na posrebreanom prstenu za salvete koji je obeležavao moj stalni sto u restoranu. Nije u pitanju bilo čisto srebro, ali gest mi je ipak izuzetno značio. Radi se, naravno, i o prefinjenom

načinu usluživanja klijenata, jer već bih se samo zbog prstena za salвете osećao krivim da sam nameravao da svoje putovanje nastavim već za par dana. Ali nisam, baš kao ni ostali gosti, od kojih niko nije odavao utisak da je u prolazu.

Neke od njih sam već imao prilike da upoznam. Gorostasni Grk bio je prvi koji me je pozvao za svoj sto, prekjuche, tokom užine, koja je servirana svakog dana između četiri i pola pet u kineskoj sobi. Prezivao se Volonaki, a ime mu je bilo nešto kao Janis, ako se dobro sećam. Opisao bih ga kao krupnog i razbacanog čoveka, širokih pokreta koji su predstavljali opasnost za stakleno posuđe, i debele glave koja je posebno napravljena kako bi bilo prostora za njegov široki osmeh. Sedeo je tu kao čovek koji sasvim sigurno ne preskače nijedan obrok i koji je inače bolje od bilo koga drugog znao šta je dobro za njega i za svet.

Samoinicijativno mi je ispričao kako je poreklom s Krita, kako je tamo nastala evropska civilizacija, kako to nije slučajnost, kako je vlasnik jednog broderskog preduzeća i brodogradilišta u Heraklionu, kako je to težak posao, ali da rado ulaže napore zarad čovečanstva i da je dobro prošao ekonomsku krizu zato što je, za razliku od većine njegovih konkurenata, već odavno razumeo da se budućnost nalazi van Evrope. Upitao sam ga da li je u međuvremenu počeo da uživa u svojoj zasluženoj penziji. Nagradio je moje interesovanje gromoglasnim smehom, pri čemu se zamalo zagrcnuo kuglicom od račića. Zapitao sam se da li bi trebalo da ga lupim po leđima, ali on je to već uradio meni, dok je štucajući od zadovoljstva govorio kako čoveku s misijom, kakav je on bio, nažalost ne preostaje ništa drugo osim da umre u borbi i da sam mu smešan. Ovaj zaključak, svoju izjavu o osećaju dužnosti i ostatke račića isprao je velikim gutljajem slatkog belog vina, dok sam ja nastavio da sedim pitajući se kako je, iz ovog izolovanog hotela, kilometrima udaljenog od mora, vodio međunarodno orijentisano pomorsko preduzeće, ali nisam se usuđivao da pitam jer je već stavio novu kuglicu u usta. Osim toga, nisam želeo da potrošim svu municiju u prvom susretu, jer sam pretpostavljao da će uslediti još mnoge prilike u kojima ću imati privilegiju da spoznam sve detalje njegovih brojnih uspeha.

Onda me je čušnuo laktom. Samo što nisam izgubio ravnotežu. Značajno mi je namignuo i svojom debelom glavom tobože neupadljivo pokazao u pravcu vrata, kroz koja je u tom trenutku u kinesku sobu lebdeći ušla krhka prilika visoke, mršave žene u dugačkoj beloj haljini. Imala je prezriv, istovremeno povređen i nadmen pogled pesnikinje koja se nevoljno kreće među neosetljivom svetinom. „Francuskinja“, prošaputao je krupni Grk i pogledao me značajnim, meni nerazumljivim pogledom.

Gospodin Montebelo nas je narednog dana, dakle juče, upoznao. Zaista se ispostavilo da je pesnikinja. Zove se Albana. To joj je bilo i lično, a i neka vrsta umetničkog imena. U svakom slučaju, nije smatrala da sam vredan njenog prezimena. Montebelo je rekao da je diskreciju smatrao svetom zapovešću i da nikada ne bi došao u iskušenje da sugerise kako je upoznat s tim da smo ona i ja kolege da nije bio vođen ubeđenjem kako bi nam oboma time učinio zadovoljstvo. Rekao sam da mi je čast da je upoznam. Ona se složila klimnuvši glavom.

Sada kada sam bez stida mogao da je gledam, zato što je stajala ispred mene, bio sam prinuđen da zaključim da nije baš lepa, barem ne na onaj banalni način na koji su lepe žene uglavnom lepe. Nije imala obline. Sa svojom koščatom, žilavom i mršavom građom više je bila osoba jasnih i doslednih linija. Međutim, njena eterična strogoća bila je nepogrešivo fascinantna. Mogao sam pretpostaviti da joj je poezija beskompromisno eksperimentalna, i da će u sebi imati neku privlačnu osobenu ludost, koja je zapravo bila javni oblik strasti što besni kao rasplamsali požar, izmučena i neshvaćena od kritičara.

Kako je Montebelo, kome ništa nije moglo da promakne, sigurno primetio da konverzacija ne protiče glatko, počeo je da, na francuskom, iz glave recituje stihove za koje sam pretpostavljao da su njeni. Ne mogu sve doslovce da reprodukujem i moram priznati da nisam sve ni razumeo, jer nisam bio spreman na ovaj izliv francuske poezije, ali razumeo sam dovoljno da shvatim da se radilo o feminističkoj viziji tri napuštene žene iz mitologije: Nausikaji, Medeji i Didoni, koje su se, rekao bih, stopile u jedan

savremen lik u obliku beskućnice u pariskom metrou, ali zbog osobenih metafora poslednji deo ove interpretacije mora se uzeti sa zadržskom.

Ova majordomova impresivna demonstracija zainteresovanosti imala je neočekivan efekat na polaskanu pesnikinju. Počela je glasno da se cereka, pri čemu se videlo kako su joj zubi usidreni u mandibulu lobanje prekrivenu ružičastim desnim. Bilo je bezmalo jezivo koliko joj je dobronamerno deklamovanje sopstvenog remek-dela bilo smešno.

„Postojalo je vreme“, rekla je, „u kom su se trubaduri udvarali ženama svojim pesmama. Prosto da te uhvati nostalgija za prošlošću. Jer vidi mene, stisnuta između dva gospodina koji, trudeći se da se umile jednoj ženi, ne mogu da smisle ništa bolje od toga da na nju ostave utisak njenim sopstvenim rečima.“

Okrenula nam je leđa i odlebdela dalje.

„Pa dobro“, rekao mi je Montebelo, „usudio bih se da kažem da je ovo upoznavanje bilo uspešno, s obzirom na okolnosti. Zaista nas je udostojila nekoliko reči. Retko kad je tako velikodušna.“

Pohvalio sam njegov impresivni izraz ljubaznosti. Bezvoljno se nasmešio.

„Osnovni je deo moje profesije da o svojim gostima znam što je više moguće“, rekao je. „Vaše pesme još proučavam. Međutim, imam problema s glasovima vašeg maternjeg jezika, pa se plašim da ću morati da pribegnem engleskom, nemačkom ili italijanskom prevodu kada se ukaže prilika da citiram nešto iz vašeg pera. Nadam se da unapred možete naći snage da mi oprostite.“

2

Danas sam najzad upoznao čuvenog Patelskog. Vodi prilično povučen život. Radi i uči, a obroke mu često nose u sobu, kako mi je majordom objasnio. Međutim, ovog jutra sam ga našao kako *goûter de la mimatinée** u zelenoj sali.

* Fr.: uživa u kasnom doručku. (Prim. prev.)

Radi se o krhkom čoveku u godinama, ali izuzetno živahnog lica što je ostalo mlado zahvaljujući radoznalosti i sposobnosti da se iznenadi, koju nije žrtvovao starosti a mogla bi se, ukoliko bi bilo potrebno, opisati kao dražesna. Bio je ovog jutra besprekorno obučen, u trodelno odelo s kravatom i maramicom na tufne i džepnim satom na pozlaćenom lancu. Prišao sam mu načas kako bih se predstavio. Odmah sam svim raspoloživim retoričkim sredstvima morao da ga sprečim da zbog mene ustaje, jer je već bio započeo mučnu proceduru uzdizanja ukočenih i artritičnih udova iz stolice, bolnog tela i nasmejanog lica, zarad učtivosti pozdravljanja. Smestio sam se za njegov sto kako bismo razmenili nekoliko reči.

Odmah se pokazao neobično zainteresovanim za moje aktivnosti. Nakon nekoliko informativnih pitanja o poeziji i romanima, usmerio je razgovor na pojam empatije, koja je po njegovom mišljenju činila srž i najvredniji aspekt književnosti. Bio sam sklon da se u tome, s punim poštovanjem, složim s njim, i smatrao sam da mogu dodati da je taj pojam u složenom i izuzetno fragmentisanom društvu, koje sve više odlikuju individualizam i apsolutizacija ličnog interesa, ređi i vredniji nego ikad.

Pitao me je smatram li da individualizam predstavlja pretnju po društvenu koheziju i da li bi se moralo težiti obnovi nažalost prevaziđenog osećaja zajedništva. Odgovorio sam mu da se emancipacija pojedinca može smatrati sinonimom slobode i da nostalgija za starim grupnim vezama, kao što su porodica i nacionalna država, za cilj ima potiranje tih stečenih sloboda. Naglašavanje značaja zajednice klasičan je sastojak retoričkog repertoara svakog diktatora. Individualne slobode, što se mene tiče, nisu problem već postignuće modernog zapadnog društva, dok se stvarni problem može lokalizovati u esencijalnim vrednostima – nepravedno predstavljenim kao sloboda – svetske religije neoliberalizma, koji sebičnost smatra vrlinom, a altruizam slabošću. Sada kada smo odgojili generaciju dece na ideji da životu treba da se pristupi kao borbi konkurenata, pri čemu pobednici pobeđuju na račun gubitnika, a uspeh je izbor koji podrazumeva da nema sažaljenja

prema onima koji nisu izabrali da budu uspešni, ne treba da se čudimo što je empatija postala retkost.

Zatim je pitao šta je moj najveći cilj. Nisam razumeo kako to misli. Pojasnio je da bi voleo da zna čemu težim, šta pokušavam da postignem svojim knjigama i za čime tragram svakim pasusom, svakom rečenicom, svakom rečju koju pišem.

„To je teško pitanje“, rekao sam.

„Zato sam ga i postavio.“

„U prošlosti sam davao različite odgovore.“

„Mene bi posebno zanimalo koji odgovor biste danas dali.“

„Taj odgovor će vas verovatno iznenaditi“, rekao sam.

„Volim iznenađenja.“

„Istina.“

„I u fikciji?“

„Upravo u fikciji.“

Stavio mi je ruku na rame i pogledao me je s izrazom zadovoljstva koji je mogao svašta da znači.

„Zadovoljstvo je upoznati vas“, rekao je. „O ovome moramo još detaljnije da razmenimo mišljenja. Ali mislim da mogu da se pouzdam u to da još dugo nećete otići iz Grand hotela *Evropa*.“

3

Iako sam mogao da pušim i u salonu i u sobi, ponekad sam svesno tražio Abdulovo društvo pored vaze prenamenjene u pepeljaru, na stepeništu podesta. Menadžer nekog drugog hotela svakako bi zabranio osoblju da se razmeće svojim puš-pauzama ispred glavnog ulaza, naočigled gostiju koji dolaze i odlaze, ali gospodin Montebelo nije sprečavao Abdula zato što zna da voli da sedi na stepenicama i zato što u praksi nije bilo problema s tim dolascima i odlascima hotelskih gostiju. Nakon mog dolaska od pre tri dana niko nije stigao. Gosti koji se odjavljuju još su ređi.

Međutim, istovremeno naravno ne sme ni da se pretera, jedna cigareta je dovoljna, nakon toga svevideće oko gospodina

Montebela motri iza zavesa, stuba pergole, bugenvilije ili sve troje istovremeno, jer uvek ima šta da se radi, pa čak i ako je pikolo manje zauzet na svom glavnom zadatku, nošenju prtljaga, to ne znači da u zdanju koje se muči sa lošim održavanjem ne može da bude koristan na stotinu drugih načina. Naši razgovori su zbog toga poprimili odlike feljtona, pri čemu ja u kratkim epizodama govorim o mestima na kojima sam bio, pre svega o Veneciji, a za kratko vreme poslednjih dimova koji nam uvek ostanu pokušavam da iščackam nešto o Abdulovoj prošlosti.

Za kratko vreme sam počeo da se vezujem za ove susrete udahnute na brzinu, zato što su me razneživale Abdulova blagost i radoznalost i zato što smo u nedostatku zajedničkog referentnog okvira, osim hotela, ponekad imali poteškoća da se razumemo, usled čega su naše konverzacije često lebdele u misteriji i čuđenju, što sam smatrao smešnim i poučnim. Kada mu, na primer, ispričam da je Venecija suštinski muzej, malo sam mu time rekao, jer se ispostavi da on još nikada nije bio u muzeju. A kada mu objasnim šta je to muzej, on zamisli Veneciju kao grad u kom slike vise po zidovima na ulici i kako se sve nalazi u vitrinama. Ako se malo bolje razmisli, to je gotovo istinito. Ako pokušam da mu približim pojam masovnog turizma rekavši da treba da zamisli grad pun hotelskih gostiju, on shvati da sam to mislio pohvalno. Kada mu ispričam o bogatoj prošlosti Venecije, on složi iznenađen izraz lica i počne da odmahuje glavom.

Abdul ne voli da priča o prošlosti. Kaže da je to loše mesto koje bi bilo bolje da svi zaborave. Kaže da je budućnost važnija jer tek treba da dođe, pa na nju još može da se utiče. U pravu je, ali ja sam radoznao. Želeo bih da ga bolje upoznam, a po mom shvatanju nemoguće je znati čoveka bez ikakvog znanja o njegovoj prošlosti. On ne deli to mišljenje. Smatra da se čovek prepoznaje po licu, a lice je okrenuto u smeru u kom se kreće, a ne u smeru iz kog je došao.

„Ipak ne bih želeo da vas razočaram, gospodine Leonarde Fejferu“, rekao je danas. „Gospodin Montebelo je od samog početka insistirao na tome da je naš zadatak da ispunimo što više želja

naših bližnjih i da je to najvažnija lekcija koju mi može preneti. Dakle, ako insistirate da saznate kako sam ovamo došao, biću vam naravno na usluzi i potrudicu se da vam što je bolje moguće ispričam ono čega se sećam, iako će mi biti teško da nađem hladne reči za vatru u srcu.

Počelo je sa zmijom, a zatim sam sanjao. U selu je vladao strah zbog toga što nam je zmija ujela sveca. Podlegao je otrovu, a žene su čupale sebi kosu s glave. Shvatili smo to kao predznak užasa koji se približava. To je bila priča o zmiji. A te noći mi se u snu pojavio stariji brat. Tada je već nekoliko godina bio mrtav. U mom snu je bio prekriven prašinom i peskom. Kosa i brada su mu bile krvave. Izgledao je kao da je veoma umoran od smrti. Plakao sam u snu kada sam ga ponovo video. Pitao sam gde je bio sve to vreme. Nije mi odgovorio. Rekao je samo da moram da bežim od plamena. Pitao sam ga kuda. 'Preko mora', rekao je. To je bio san.

Probudila me je buka vatrenog oružja. Dolazila je iz sela. Iako je kuća moga oca bila daleko izvan sela, mogao sam jasno da čujem. Popeo sam se na krov ne bih li uspeo nešto da vidim. Video sam kako se plamen uzdiže u daljini gde je bilo selo. Čuo sam vrisku ženâ. Sišao sam s krova i potrčao ka selu kako bih pomogao. Kada sam se približio, sreo sam Jasera, koji je bežao iz sela i trčao na drugu stranu. Upitao sam ga o čemu se radi. 'Muškarci', rekao je.

Trčao sam dalje kao vuk u mraku. Ne nadati se ničemu bila je moja jedina nada. Između kuća su ležali leševi. Pesak je bio crn od krvi. Video sam kako Kajšu izvlače iz kuće vukući je za kosu. Želeo sam da joj pomognem, iako nisam imao pojma kako, ali nikako nisam mogao da dođem do nje, jer su pucali s krova.

Provalili su u kuću plemenskog starešine. Video sam kako su žene pokušavale da je zaštite bacajući sudove, uljane lampe, pa čak i Sveto pismo na razbojнике. Upucali su ih. Sin plemenskog starešine vrišteći je istrčao kako bi skočio napadačima za vrat. I njega su oborili suvim pucnjem. Zatim sam video i samog starca kako se pojavljuje na vratima. Nosio je ukras za glavu i ceremonijalno

koplje, koje je hrabrim ali nejakim zamahom bacio ka strelcima. Palo je u pesak par metara ispred njega. Vikao je da su kukavice. Izvukli su ga napolje i dok je on objašnjavao o svežoj krvi njegovog sina, pred kućom su mu prerezali grlo.

Kada sam video kako starac umire, pomislio sam na sopstvenog oca. Trčao sam nazad do naše udaljene kuće. Stigao sam prekasno i zbog toga se i dan-danas osećam krivim. Otac je ležao s ranom od metka u glavi iza razvaljenih vrata, a da sam ostao uz njega umesto što sam otrčao u selo, gde ionako ništa nisam mogao da učinim, možda bi još bio živ. Pogledao sam oko sebe i video kako je selo spaljeno. Mislio sam na san o bratu. Zatim sam pobegao u pustinju. To je bila priča o mom selu i ocu.

Nadam se da ćete mi oprostiti što ću za sada tu stati, jer me izuzetno rastužuje prisećanje na prošlost, a osim toga, moram nazad na posao. Gospodin Montebelo želi da očistim srebrninu. Hvala vam na cigareti.“

4

Danas po podne, dok sam radio za pisaćim stolom u svojoj sobi, a dole u trpezariji se uz zveku postavljalo za večeru, trgnuo me je specifičan zvuk. Dolazio je spolja i zvučao je kao prskanje koje prelazi u žubor. U jednom trenutku je prestalo brborenje i nastavilo se šištanje. Ustao sam od stola, pomerio stolicu s vrata i izašao na terasu kako bih video odakle zvuk dolazi.

Dolazio je iz fontane. Fontana u jezercetu iza ružičnjaka, ili onoga što je od njega ostalo, koja je prema informacijama koje mi je pružio majordom već godinama bila pokvarena, sada je uz krkljanje reanimirana i oživljena. Činilo se da je sama fontana time još i najviše iznenađena. Iz same po sebi već zanimljive mermerne skulpture oblika šišarke što se nalazila u sredini jezerceta odjednom je počeo da izbija vodeni mlaz, koji je, pošto nije znao svoju svrhu, jednostavno išao uvis, nakon čega je voda besciljno pljuskala nazad u bazen. Uz ivicu sam razaznao obrise vinovnika

ovog čuda, trojice majstora i jednog niskog, nabijenog izvođača radova u crnom odelu, kojeg nisam ranije video.

Obukao sam sako i sišao kako bih izbliza posmatrao spektakularno žuborenje. U podnožju stepenica u centralnom holu naleteo sam na majordoma. Delovao je jednako iznenađeno kao i ja povodom novine u njegovoj bašti, što je samo pojačalo moje iznenađenje. Činilo mi se nezamislivim da bi u Grand hotelu *Evropa* i imanju koje ga okružuje išta moglo da se dogodi a da on za to ne zna, ili da nije lično učestvovao u svim detaljima, od početka do kraja, započeo, nadgledao, izveo i završio. Ali nezamislivo se pokazalo stvarnim.

„Uspavana hidra probuđena je poljupcem“, rekao je. „Da budem iskren, prestao sam da se nadam da bih mogao ovo da doživim.“

„Ko je onda popravio fontanu?“, pitao sam.

„Očigledno je dovoljno verovati u kineske bajke.“

Pratio sam ga napolje. Išli smo ka jezercetu kroz ružičnjak. Kuvarica je izašla iz kuhinje. I sobarice su išle za nama. Gorostasni Grk je već stajao na ivici jezerceta i aplaudirao kao dete kada prvi put vidi vatromet. Niski, nabijeni čovek u crnom odelu kojeg sam spazio s terase gledao nas je i čekao. Ranije nisam mogao da primetim iz daljine, ali je bilo jasno kao dan, sada kada sam izbliza mogao da vidim njegovo lice, da to ne bi mogao biti niko drugi do novi, imućni kineski vlasnik hotela, sa svojom ranije već ocenjenom sklonošću ka plastičnom cveću, jer neminovno je bio Kinez i stajao je raširenih nogu zračeci zadovoljstvom, kao otac koji ubira plodove uspešnog iznenađenja koje je organizovao svojoj deci. Kako se ono beše zvao?

„Gospodine Vang“, rekao je majordom, „mislim da govorim u ime svih ovde prisutnih kada kažem da ste nas na nezaboravan način zatekli preduzimljivošću kojom ste ovoj fontani, od starosti već godinama utihnuloj, uspeli da date nov, mladalački elan i glas koji žubori. Mislim da vam na ovome dugujemo zahvalnost.“ Gospodin Vang se osmehivao. Ispostavilo se da je jedan od tri muškarca koja sam iz daljine pomešao s radnicima bio prevodilac. Šaputao je prevod u uvo gospodina Vanga, nakon čega je gospodin

Vang istupio napred, zagrlio majordoma i počeo da govori glasno na kineskom. Zvučalo je kao da grdi psa, ali kineski jezik uvek tako zvuči. Po prevodiočevim rečima, kazao je da je ovo tek početak i da će od Grand hotela *Evropa* napraviti najlepší hotel na svetu.

Dok smo se vraćali unutra, pitao sam majordoma o prethodnom vlasniku.

„Vlasnica“, rekao je. „Primila me je još kao pikola. Bilo mi je godina koliko i Abdulu sada, a Grand hotel *Evropa* je šuštao od balskih haljina i zveckao od nakita. Svako veče bilo je gala, šampanjac je pucao, a pikolo je u to vreme morao dobro da se pomuči. Prinčevi, grofice, ambasadori i krupni industrijalci samo su dolazili i odlazili. To je bilo pre čitavog jednog ljudskog veka, a ona je i tada već bila stara.“

„Kada je preminula?“, pitao sam.

Pogledao me je začuđeno. „Stara dama je još živa“, rekao je. „Ovde je. Živi sa svojim umetničkim delima i svim svojim knjigama u sobi broj jedan, gde je živela i kada sam je upoznao.“

„Koliko sada ima godina?“

„To niko ne zna.“

„Zašto je proдалa hotel?“

„Zato što misli na budućnost i shvata da sam i ja sve stariji.“

„Voleo bih da je upoznam.“

„Ne bih da vas razočaram“, rekao je, „ali plašim se da to neće biti moguće. Ne silazi više i ne prima posete.“

ČETVRTO POGLAVLJE

Kći sećanja

1

Upoznao sam Klio posredstvom nesporazuma. Još sam živio u Đenovi. I ona je, i to već celog života, da ne kažem mnogih životâ tokom mnogih generacija, ali to početka nisam znao. Otišao sam u Duždevu palatu zato što sam video najavu javnog predavanja o istoriji Republike Đenove u vreme krstaških pohoda. Zanimala me je ta tema, a i sâm sam je pomalo istraživao za potrebe svog đenovljanskog romana *La Superba*, ali to nije bio razlog mog odlaska. Ako moraš da prisustvuješ svemu što te interesuje, nijedno veće nećeš biti kod kuće. Doduše, nisam imao neki razlog da želim da budem kod kuće, ali radi se o principu.

Stvarni razlog zbog kog sam otišao u Duždevu palatu bila je činjenica da je pomenuto predavanje trebalo da drži Debora Drimbl, prilično čuvena englesko-italijanska istoričarka. Nekoliko godina ranije, kada sam se tek preselio iz Holandije u Đenovu, a ona još predavala na Univerzitetu u Đenovi, imao sam kratku, uzbudljivu aferu s njom i njenim pošteno zasluženim inicijalima. Tome je naprasno došao kraj nakon što je prihvatila posao na jednom engleskom univerzitetu. Izgubili smo kontakt. Međutim, ova nekada sasvim opipljiva sena bujnih grudi iz moje prošlosti

nije mogla da odoli gostujućem predavanju u svom starom gradu. Odlučio sam da moja sećanja opravdavaju pokušaj da se obnovi kontakt, makar i na jedno veče i – kako se to kaže? – u ime dobrih starih vremena.

Ali dok sam sedeo u polupraznoj sali Velikog veća i kada se, nakon dugog čekanja, na podijumu pojavio stariji gospodin sa belom sveštениčkom kragmom i počeo da drži besedu o katoličkim vrednostima, obuzela me je strašna sumnja da je nešto pošlo po zlu i da će veče proteći drugačije nego što sam zamišljao. Upravo u tom trenutku se i žena koja je sedela dve stolice levo od mene suočila s izneverenim očekivanjima. Bila je lepa, i već sam je zapazio, ali nisam obraćao pažnju na nju jer me je obuzela čežnja za prošlošću. Nagnula se ka meni i šapatom me pitala zar nije trebalo da bude predavanje o krstaškim pohodima. Bila je zaista veoma lepa. Rekao sam da sam i ja iznenađen. Počela je da se domundava sa starijom gospođom sa svoje leve strane, koja se izgleda opremila programom predavanja u Duždevoj palati. To je očigledno razjasnilo stvar.

Gledao sam je upitno.

„Juče“, prošaputala mi je. „Predavanje o krstaškim pohodima bilo je juče.“

„A šta je onda ovo?“

„Ovo je o budućnosti katoličkih tradicija.“

Pogledao sam zgađeno.

„Bojim se da nisam nešto zainteresovana za budućnost“, prošaputala je.

„Ne, fuj“, rekao sam. „Sve te novotarije. Nisam ni ja.“

Skupio sam hrabrost. Progutao pljuvačku. Šta ima veze? Jednostavno sam izgovorio.

„Možda mogu da ti ponudim piće na nekom drugom mestu?“

Za sve te godine koje sam u međuvremenu proveo u Italiji, naučio sam da Italijanka njene lepote nikada neće biti dostupna i da će zauvek ostati nedodirljiva. Njena lepota je bila toliko očigledna da nikada ne bih mogao da je posedujem. Bio sam siguran u to da će superiornim osmehom odbiti moj bezazleni poziv,

odnosno namera je bila bezazlena, odnosno uz malo dobre volje poziv bi se valjda mogao interpretirati kao bezazlen. Ali, na moje zaprepašćenje, pristala je.

2

Naručila je koktel „negroni zbaljato“ i rekla da se zove Klio.

„Kao muza istorije.“

„Da, prokleta sam.“

„Ne ostavljaš takav utisak.“

„Kao da nije dovoljno to što me prezime stalno vuče nadole, kao davljenika koji se bori za vazduh u mrtvom moru prošlosti, moji dobri roditelji su mi još nadenuli i ime koje istoriju proglašava najbitnijim izvorom moje inspiracije. Koliko proklet čovek može biti?“

„A kako se prezivaš?“

„Možda ću ti jednom reći.“

Shvatio sam kao dobar znak to što je već sad počela da odlaže određene odgovore na moja pitanja do hipotetičkih sledećih prilika u kojima bismo se mogli naći. Značajno sam joj se osmehnuo.

„Šta se keziš?“

Podigao sam ruku u znak izvinjenja.

„Ali u pravu si“, rekla je. „I sama bih se smejala da nije tako tužno. Ti si stranac. Odakle si? Iz Nemačke? Holandije. Može i to. Svejedno. Dolaziš iz civilizovane zemlje u kojoj postoji ekonomija i u kojoj mladi mogu nešto da postanu. Kako ti se čini Italija? Da pogađam. Predivna zemlja, ukusna hrana, lepo vreme, lepe žene i onda još sva ta arhitektura. *La dolce vita*. Je l' tako ili nije tako? Daj onda da ti ja kažem kakva je Italija zapravo. Hoćeš dužu ili kraću verziju? I kraća je dugačka.“

Znaš li šta sam po zanimanju? Već si manje-više pogodio. Kad nosiš moje prezime, onda rasteš u kući punoj starih slika, a mene su, zbog imena, prokleli da se za njih zainteresujem. Istoričarka umetnosti sam. Čovek bi pomislio da si s tim obezbeđen u Italiji,